

ZINĀTNES DZĪVES HRONIKA

Oktobris

1. oktobrī notika Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļas (ĶBMZN) sēde, kurā uzstājās Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) korespondētājlocekļu kandidāti materiālzinātnēs — Latvijas Universitātes (LU) Cietvielu fizikas institūta vadošais pētnieks *Dr. phys.* Aivars Vembris ar prezentāciju “Gaismas izstarojošu organisko materiālu pielietojumi”, Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūta vadošais pētnieks *Dr. sc. ing.* Jānis Rižikovs ar prezentāciju “Biorafinēšanas pieeja — idejas un izstrādāto tehnoloģiju attīstība”. RTU Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes profesors *Dr. sc. ing.* Remo Merija-Meri ar prezentāciju “Daudzkomponentu polimērsistēmu dažādība: komponentu savietojamība, iegūšanas aspekti, struktūras hierarhija un izvēlētas ekspluatācijas īpašība”.

2. oktobrī LZA goda loceklim Jānim Rokpelnim — 75.

5. oktobrī LZA ārzemju loceklim Umberto Dini Pjetro — 60.

6. oktobrī notika LZA Senāta sēde. Senāts noklausījās un apsprieda LZA korespondētājlocekļa Jāņa Loča zinātnisko ziņojumu “Biomateriāli kaulaudu regenerācijai”, LZA korespondētājlocekļa Aivara Bērziņa zinātnisko ziņojumu “Infekciju (zoonožu) molekulārā epidemioloģija un antimikrobiālā rezistence” un LZA korespondētājlocekļa Roberta Egliša zinātnisko ziņojumu “Teorētiski aprēķini jauniem materiāliem enerģijas iegūšanai un uzglabāšanai”. Senāts piešķīra LZA Senāta Atzinības rakstus akademiķei Ausmai Cimdiņai par inovatīvu sniegumu

Latvijas literatūrzinātnē un pedagoģijā, kā arī akademiķei Dacei Markus par sabiedriski nozīmīgu un akadēmiski augstvērtīgu darbu valodniecībā un pedagoģijā.

8. oktobrī tika sasaukta LZA Ārkārtas pilnsapulce, kurā pasniegtas LZA vārdbalvas un balvas jauniešiem zinātniekiem. Artura Balklava balvu zinātnes popularizēšanā saņēma LU Cietvielu fizikas institūta vadošais pētnieks *Dr. phys.* Jānis Kleperis, Heinriha Skujas balvu bioloģijā — LZA korespondētājloceklis Aleksandrs Rapoportis, Gustava Vanaga balvu ķīmijā — LZA korespondētājloceklis Pāvels Arsenjans, Viļa Plūdoņa balvu literatūrzinātnē — LZA īst. loc. Māra Grudule, Friča Brīvēnieka balvu folkloristikā — LZA īst. loc. Vaira Viķe-Freiberga, Arvīda Kalniņa balvu mežzinātnē, koksnes pētniecībā un pārstrādē — *Dr. chem.* Ingeborga Andersone, pirmo Kaspara Buša balvu meža ekoloģijā un mežkopībā — LZA korespondētājloceklis Pēteris Zālītis. Edgara Siliņa balva fizikā piešķirta LZA īst. loc. Aleksejam Kuzminam.

Jauno zinātnieku vārdbalvas saņēma: Ludviga un Māra Jansonu balvu fizikā *Dr. phys.* Kaspars Pudžs, Mārtiņa Straumaņa un Alfrēda Leviņa balvu ķīmijā *Mg. chem.* Renāte Melngailē, Emīlijas Gudrinieces balvu ķīmijā *Mg. chem.* Mikus Puriņš. Pirmo Vitauta Tamaža vārdā nosaukto balvu mehānikā saņēma *Dr. sc. ing.* Andris Freimanis. Jauno zinātnieku balvas saņēma četri jaunie zinātnieki: *Dr. phys.* Virģīnija Vītola, *Mg. chem.* Lūkass Tomass Lukaševičs, *Mg.* Terēze Stanka un *Mg.* Kaspars Zalāns.

Ziņojumus par LZA darbību 2019. gadā sniedza LZA ģenerālsekretārs Andrejs Siliņš un LZA Uzraudzības padomes priekšsēdētājs Juris Krūmiņš. Pilnsapulce, atklāti balsojot, apstiprināja abus pārskatus. Pilnsapulce

apstiprināja LZA Senāta 21. aprīļa lēmumu par LZA amatpersonu: LZA prezidenta, viceprezidentu, ģenerāļsekretāra, ārlietu sekretāra, LZA Fonda priekšsēdētāja, nodaļu priekšsēdētāju, Uzraudzības padomes pilnvaru pagarināšanu līdz nākamajai LZA pilnsapulcei.

Notika LZA prezidenta, LZA Senāta locekļu un Uzraudzības padomes vēlēšanas, savas programmas LZA darbības uzlabošanai turpmākajos četros gados izklāstīja LZA prezidenta kandidāti akadēmiķi Ivars Kalviņš un Andrejs Siliņš. Par LZA prezidentu tika ievēlēts akadēmiķis I. Kalviņš. Par LZA Senāta locekļiem pilnsapulce ievēlēja Bruno Andersonu, Maiju Dambrovu, Donātu Ertu, Tāli Gaitnieku, Jāni Grundspenķi, Ilgu Jansonī, Kristapu Jaudzemu, Maiju Kūli, Daci Markus, Indriķi Muižnieku, Andri Ozolu, Īzaku Rašalu, Jāni Spīguli, Māri Turku, A. Bērziņu un Tatjanu Koķi. Pilnsapulce apstiprināja LZA zinātņu nodaļu priekšsēdētājus — par Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas (HSZN) priekšsēdētāju — Gunti Zemīti, ĶBMZN priekšsēdētāju — Pēteri Trapencieri, par Lauksaimniecības un meža zinātņu nodaļas (LMZN) priekšsēdētāju — Baibu Rivžu. Par Uzraudzības padomes locekļiem tika ievēlēti Ringolds Balodis, Jurijs Dehtjars, Edīte Kaufmane, Juris Krūmiņš, Nikolajs Sjakste un Aivars Žūriņš.

Pilnsapulce pieņēma grozījumus LZA Statūtos, izslēdzot no LZA Statūtu punkta 3.2.1 otro teikumu: “Par LZA īsteno locekli zinātnieku var ievēlēt, ja viņš nav sasniedzis 70 gadu vecumu” un no LZA Statūtu punkta 3.2.4 otro teikumu: “Par LZA korespondētājlocekļiem var ievēlēt zinātniekus, kuri nav sasnieguši 60 gadu vecumu”.

Pilnsapulce, aizklāti balsojot, pieņēma lēmumu LZA Rudens pilnsapulci rīkot attālināti.

9. oktobrī LZA īstējam loceklim Elmāram Grēnam — 85.

LZA korespondētājloceklei Gitai Rēvaldei — 55.

11. oktobrī LZA īstējam loceklim Ērikam Kupčem — 65.

12. oktobrī LZA īstējam loceklim Andrejam Siliņam — 80.

13. oktobrī LZA korespondētājloceklei Aijai Mellumai — 85.

22. oktobrī notika ĶBMZN sēde, kurā uzstājās LZA īsteno un korespondētājlocekļu kandidāti medicīnā. LZA īstējam locekļa kandidāte, RSU Anatomijas un antropoloģijas institūta direktore, profesore *Dr. habil. med.* Māra Pilmane uzstājās ar prezentāciju “Morfoloģija slimību patoģenēzes noskaidrošanā”, pretendējot uz LZA īstējam locekļa statusu. Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) profesore, RSU Zobārstniecības fakultātes Mutes, sejas un žokļu ķirurģijas katedras vadītāja *Dr. med.* Ilze Akota uzstājās ar prezentāciju “Iedzimtas sejas šķeltnes — multidisciplināra patoloģija praksē un zinātnē”, savukārt RSU Medicīnas fakultātes Psihiatrijas un narkoloģijas katedras vadītāja *PhD* Elmāra Rancāna prezentācijas tēma bija “Psihiskā veselība Latvijā — balto plankumu aizkrāsošana Eiropas kartē”, abi ziņotāji pretendēja uz LZA korespondētājlocekļa vietu.

26. oktobrī notika LMZN sēde, kura aizsākās ar grāmatas “Baiba” atvēršanu, turpinājumā tika apspriesti Zemkopības ministrijas, LZA LMZN un Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas (LLMZA) konkursa Sējējs-2020 rezultāti. Sēdes otrajā daļā tika uzklāstīti LZA korespondētājlocekļu kandidāti *Dr. sc. ing.* Evita Straumīte un *Dr. sc. ing.* Mārtiņš Šabovics. Sēdes noslēgumā tika ziņots par projektu *ERANET ForestValue*, *ERANET SUSCROP*, *DISARM*, *VPP* projektu *INTERFRAME-LV* un *reCOVERY-LV* rezultātiem.

27. oktobrī Senāta sēde notika attālināti *Zoom* platformā, tajā turpinājās jauno locekļu kandidātu zinātnisko ziņojumu noklausīšanās: LZA korespondētājloceklis Valdis Tēraudkalns sniedza ziņojumu "Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas (LELB) attiecības ar Anglijas baznīcu 20. gs. piecdesmitajos gados", LZA korespondētājloceklis Pāvels Arsenjans — ziņojumu "Selēns — endogēns mikroelements jaunu zāļvielu un OLED tehnoloģiju radīšanai" un LZA korespondētājloceklis Uģis Cābulis — ziņojumu "Inovatīvas poliuretāna kompozīcijas no atjaunojamām un reciklējamām izejvielām". Senāts noklausījās informāciju par Rektoru padomes izveidotās darba grupas izstrādāto Augstākās izglītības un zinātnes likumprojektu, ko sniedza LU rektors Indriķis Muižnieks un Rektoru padomes pārstāvis Andris Sarnovičs. Senāts nolēma atbalstīt Rektoru padomes darba grupas izstrādāto Augstākās izglītības un zinātnes likumprojektu un turpināt diskusijas par konkrētām tā normām. Noslēgumā Senāts apstiprināja LZA Stratēģijas padomes nolikumu.

29. oktobrī notika HSN sēde attālināti *Zoom* platformā. Sēdes laikā ziņojumus sniedza LZA korespondētājlocekļu kandidāti *Dr. hist.* Uldis Neiburgs, *Dr. hist.* Ainārs Lerhis, *Dr. phil.* Raivis Bičevskis, *Dr. philol.* Ilze Auziņa, *Dr. phil.* Valts Ernštreits. Tika pieņemts lēmums, ka aizklātais balsojums par LZA locekļu kandidātiem notiks attālināti ar nodaļas locekļu e-pasta starpniecību. Sēdes laikā izveidota un apstiprināta balsu skaitīšanas komisija un noteikta balsu skaitīšanas diena un laiks.

Notika attālināts ĶBMZN balsojums par LZA īst. loc. I. Muižnieka LZA ārzemju locekļa statusam izvirzīto Ukrainas Nacionālās Zinātņu akadēmijas akadēmiķa, Ļvovas Šūnu bioloģijas institūta direktora mikrobiologa *Dr. sc. biol.* Andreja Sibirnija kandidatūru. ĶBMZ nodaļas locekļi elektroniski atbalstīja

Dr. sc. biol. A. Sibirnija ievēlšanu par LZA ārzemju locekli.

30. oktobrī LZA korespondētājloceklim Ārim Jansonam — 40.

Novembris

8. novembrī LZA goda doktoram Ivaram Ločmelim — 65.

10. novembrī LZA korespondētājloceklim Viesturam Melecim — 70.

11. novembrī Senāta sēdē *Zoom* platformā tika apstiprināts Senāta locekļu pasta balsojuma rezultāts par atbalstu kandidātiem ievēlēšanai uz izsludinātajām vakancēm. Biļeteni Senāta locekļiem tika izsūtīti elektroniski un saņemti atpakaļ pa pastu. Balsojuma rezultāti kopā ar tabulu, kurā apkopoti nodaļu, jauno locekļu izvērtēšanas komisijas un Senāta balsojumi, kā arī jaunievēlamo locekļu biogrāfijas, tiek izsūtīti visiem akadēmiķiem, kuri pilnsapulcē balsoja par jauno locekļu ievēlšanu, bet tiem ir tikai ieteikuma raksturs.

Senāts apsprieda un apstiprināja LZA Rudens pilnsapulces vēlēšanu procesa organizēšanu un norisi, izvirzīja kandidātus balsu skaitīšanas komisijai un noklausījās Latvijas Goda konsula ASV LZA *Dr. h. c. iur.* Jāņa Boļa pārdomas par 3. novembrī notikušajām ASV prezidenta vēlēšanām.

12. novembrī *Zoom* platformā notika ĶBMZN sēde, kas bija veltīta aktuālām bērnu veselības problēmām Latvijā. Četrus zinātniskos RSU profesoru ziņojumus par Covid-19 īpatnībām bērniem, bērnu vakcināciju un bērnu labklājības nodrošināšanu nolasīja LZA īst. loc. *Dr. habil. med.* Dace Gardovska, *Dr. med.* Ilze Grope, *Dr. med.* Jana Pavāre un *Dr. med.* Dace Zavadska. Sevišķa nozīme tika pievērsta bērnu pirmajām 1000 dzīves dienām kā mūža veselības un labklājības atslēgai.

13. novembrī LZA īstenajai loceklei Dacei Markus — 70.

18. novembrī LZA īstenajam loceklim Agrim Gailītim — 85.

19. novembrī LZA korespondētājloceklim Ervīnam Lukševičam — 65.

20. novembrī Zoom platformā notika LZA un AS "Latvenergo" Gada balvas ekspertu komisijas sēde.

21. novembrī LZA goda doktoram Astrīdam Freimanim — 85.

23. novembrī notika LMZN sēde attālināti Zoom platformā. Sēdē uzklusītas LZA jauno zinātnieku konkursa pretendente *Mg. silv.* Lelde Buķe un P. Lejiņa balvas lauksaimniecības nozarē pretendente *Mg. agr.* Vija Strazdiņa. Nodaļas locekļiem tika paziņota informācija par projektu *ERANET ForestValue*, *ERANET SUSCROP*, *DISARM*, *VPP projektu INTERFRAME-LV* un *reCOVERY-LV* rezultātiem.

25. novembrī notika vēl viena HSNZ tiešsaistes sēde Zoom lietotnē. Sēdes laikā ar uzrunu uzstājās LZA prezidents, akadēmiķis Ojārs Spāritis, LZA HSNZ jaunievēlētais priekšsēdētājs G. Zemītis un HSNZ bijusī priekšsēdētāja Raita Karnīte. Sēdes otrajā daļā notika HSNZ locekļu brīva diskusija par valsti, sabiedrību, zinātņi, un HSNZ locekļi izteica savus priekšlikumus par nodaļas darbu nākotnē. Sēdes noslēgumā visus dalībniekus iepazīstināja ar akadēmiķa Oļģerta Krastiņa virtuālo fotoizstādi.

26. novembrī Rudens pilnsapulce notika attālināti Zoom platformā. Virtuāli tika pasniegtas LZA Lielās medaļas. Tās saņēma LZA īstena loceklis Andrejs Ērglis par nozīmīgu ieguldījumu jaunu ārstniecības virzienu ieviešanā sirds slimību ārstēšanā Latvijā un LZA goda loceklis Eduards Kļaviņš par iegul-

dījumu Latvijas un Eiropas mākslas vēstures un teorijas pētniecībā, kā arī daudzsējumu enciklopēdiskā izdevuma "Latvijas mākslas vēsture" izdošanas organizēšanā, vadīšanā un intelektuālajā bagātināšanā. *Laudatio* A. Ērglim nolasiya LZA korespondētājloceklis Dainis Krieviņš, no Amerikas attālināti laureātu sveica LZA ārzemju loceklis, ķirurgs Kristaps Zariņš. A. Ērglis nolasiya akadēmisko lekciju "Sirds un sirdsapziņa medicīnā, zinātnē un sabiedrībā". *Laudatio* E. Kļaviņam saciya LZA korespondētājlocekle Kristiāna Ābele. E. Kļaviņš sniedza akadēmisko lekciju "Latvijas mākslas vēsture kā risināms uzdevums".

Pilnsapulcē notika arī LZA jaunu locekļu un LZA vadības vēlēšanas, vēlēšanu biļeteni tika izsūtīti iepriekš pa pastu, balsu skaitīšanas komisija strādāja klātienē pilnsapulces laikā. Par LZA viceprezidentiem tika ievēlēti akadēmiķi A. Ērglis, O. Spāritis un A. Šternbergs, par LZA ģenerālsēkretāri B. Rivža, par LZA ārlietu sekretāru M. Greitāns, par LZA Fonda priekšsēdētāju B. Andersons. Tika ievēlēti astoņi jauni LZA īstēnie locekļi — Pāvels Arsenjans, A. Bērziņš, U. Cābulis, R. Eglītis, T. Koķe, J. Ločs, M. Pilmane, Anna Stafecka, ārzemju locekļi — Tomass DaKosta Kaufmans, Hannu Korkeala, Sarmīte Mikuļoniene, A. Šibirnijs, korespondētājlocekļi — Ilze Akota, R. Bičevskis, Atis Elsts, V. Ernštreits, U. Neiburgs, Līga Lepse, Romans Vīters. Par LZA goda locekli ievēlēja Skaidrīti Lasmani.

28. novembrī LZA īstenajam loceklim Ojāram Spāritim — 65.

LZA ārzemju loceklim Johannesam Hollo Erki — 80.

Decembris

8. decembrī Senāta sēdi Zoom platformā atklāja jaunievēlētais LZA prezidents I. Kalviņš, notika Senāta priekšsēdētāja vēlēšanas, par LZA Senāta priekšsēdētāju tika

ievēlēja akademiķe T. Koķe, par vietnieku, akademiķis A. Bērziņš. Tika apstiprināts LZA Valdes nolikums un ievēlēja LZA Valde. Valdes priekšsēdētājs atbilstoši LZA Statūtiem ir pilnsapulcē ievēlētais LZA ģenerālsekretārs, Senāts apstiprināja valdes sastāvu: priekšsēdētāja — akademiķe B. Rivža, priekšsēdētājas vietiece — akademiķe Inna Šteinbuka, valdes locekļi — akademiķi B. Andersons, U. Cābulis un M. Greitāns.

9. decembrī Zoom platformā notika FTZN un PEP LNK paplašinātā sēde, veltīta Latvijas enerģētikas attīstības problēmām. Sēdes atklāšanā uzstājās jaunais LZA prezidents I. Kalviņš. Ar referātu "Risinājumi atjaunīgo energoresursu elektrostaciju rezervēšanai un balansēšanai" uzstājās Kaspars Cikmačs, AS "Latvenergo" valdes loceklis un Tehnoloģiju un atbalsta direktors, Māris Balodis, AS "Latvenergo" Izpētes un attīstības direktors. Ar referātu "Zaļākas enerģētikas politikas ietekme uz energoapgādes drošību Baltijas valstīs" uzstājās Gunārs Valdmanis, PEP LNK loceklis, Latvijas Elektroenerģētiķu un Energobūvnieku asociācijas izpilddirektors. "Pasaules enerģētikas trīslēmmas indeksi 2020" — šo tēmu savā referātā analizēja Namejs Zeltiņš, LZA goda loceklis, PEP LNK prezidents.

10. decembrī LZA ārzemju loceklim Andrievam Ezergailim — 90.

11. decembrī LZA korespondētājloceklim Imantam Bērsonam — 85.

17. decembrī LZA otrā stāva izstāžu zālē tika izvietota HSNZ organizētā mākslinieces Ingridas Ivanas izstāde "Augšup-lejup". Izstādes atklāšana paredzēta pēc valstī izsludinātā ārkārtas stāvokļa beigām.

ĶBMZN sēdē Zoom platformā tika uzsākta akadēmiskā diskusija par jauna tipa Ķīmijas un Medicīnas ķīmijas sekciju izveidošanu, kuru sastāvā varētu darboties gan

LZA visu veidu locekļi, gan arī nozaru speciālisti, gan arī citas nozaru asociācijas un biedrības.

2020. gada LZA Senāta izsludinātajā konkursā ĶBMZ nodaļa saņēma 12 jauno zinātnieku darbus, kurus ekspertu komisija izvērtēja un nolēma piešķirt: Emīlijas Gudrinieces balvu ķīmijā Jānim Miķelim Zaķim par darbu "Azidopurīnu Maizenhaimera kompleksu pielietojums jaunu sintežu metožu izstrādē", Mārtiņa Straumaņa un Alfrēda Leviņa balvu ķīmijā vai ķīmijas tehnoloģijā Georgijam Stakanovam par darbu "(-)-β-Kariofilēna modifīcēšanas iespēju izpēte" un trīs jauno zinātnieku balvas: Kristīnei Kitokai par darbu "Amiloīda — beta 42 peptīda agregācijas pētījumi ar 19F KMR spektroskopiju", Ņikitam Zrelavam par darbu "Trīs no antarktiskās ledus-brīvas augsnes jaunizdalīto *Caudovirales* kārtas bakteriofāgu raksturošana" un Madarai Dārziņai par darbu "Elektroķīmiska α,β-nepiesātinātu esteru iegūšana no 2-(hidroksimetil)furāna atvasinājumiem".

LZA ārzemju loceklim Getam fon Pistolorsam — 85.

19. decembrī LZA korespondētājlocekļiem Solveigai Krūmiņai-Koņkovai — 60.

21. decembrī Latvijas zinātnieki divdesmit otro reizi saņēma Gada balvas enerģētikā, kuras 2020. gadā tika pasniegtas attālināti. 2020. gada A. Vītola balvu par izcilu devumu enerģētikā saņēma akademiķis Pēteris Šipkovs.

LZA korespondētājloceklim Kārlim Čerānam — 55.

27. decembrī LZA ārzemju loceklim Marko Kirmam — 55.

31. decembrī LZA ārzemju loceklim Andrejam Plakanam — 80.

Sagatavoja Vera Hohlova